

**COMMON DECLARATION
OF HIS HOLINESS KAREKIN II AND HIS HOLINESS FRANCIS
AT HOLY ETCHMIADZIN, REPUBLIC OF ARMENIA**

Today in Holy Etchmiadzin, spiritual center of All Armenians, we, Karekin II, Catholicos of All Armenians and Pope Francis raise our minds and hearts in thanksgiving to the Almighty for the continuing and growing closeness in faith and love between the Armenian Apostolic Church and the Catholic Church in their common witness to the Gospel message of salvation in a world torn by strife and yearning for comfort and hope. We praise the Most Holy Trinity, Father, Son and Holy Spirit, for enabling us to come together in the biblical land of Ararat, which stands as a reminder that God will ever be our protection and salvation. We are spiritually gratified to remember that in 2001, on the occasion of the 1700th anniversary of the proclamation of Christianity as the religion of Armenia, Saint John Paul II visited Armenia and was a witness to a new page in warm and fraternal relations between the Armenian Apostolic Church and the Catholic Church. We are grateful that we had the grace of being together, at a solemn liturgy in Saint Peter’s Basilica in Rome on 12 April 2015, where we pledged our will to oppose every form of discrimination and violence, and commemorated the victims of what the Common Declaration of His Holiness John-Paul II and His Holiness Karekin II spoke of as “the extermination of a million and a half Armenian Christians, in what is generally referred to as the first genocide of the twentieth century” (27 September 2001).

We praise the Lord that today, the Christian faith is again a vibrant reality in Armenia, and that the Armenian Church carries on her mission with a spirit of fraternal collaboration between the Churches, sustaining the faithful in building a world of solidarity, justice and peace.

Sadly, though, we are witnessing an immense tragedy unfolding before our eyes, of countless innocent people being killed, displaced or forced into a painful and uncertain exile by continuing conflicts on ethnic, economic, political and religious grounds in the Middle East and other parts of the world. As a result, religious and ethnic minorities have become the target of

persecution and cruel treatment, to the point that suffering for one's religious belief has become a daily reality. The martyrs belong to all the Churches and their suffering is an "ecumenism of blood" which transcends the historical divisions between Christians, calling us all to promote the visible unity of Christ's disciples. Together we pray, through the intercession of the holy Apostles, Peter and Paul, Thaddeus and Bartholomew, for a change of heart in all those who commit such crimes and those who are in a position to stop the violence. We implore the leaders of nations to listen to the plea of millions of human beings who long for peace and justice in the world, who demand respect for their God-given rights, who have urgent need of bread, not guns. Sadly, we are witnessing a presentation of religion and religious values in a fundamentalist way, which is used to justify the spread of hatred, discrimination and violence. The justification of such crimes on the basis of religious ideas is unacceptable, for "God is not the author of confusion, but of peace" (*I Corinthians* 14: 33). Moreover, respect for religious difference is the necessary condition for the peaceful cohabitation of different ethnic and religious communities. Precisely because we are Christians, we are called to seek and implement paths towards reconciliation and peace. In this regard we also express our hope for a peaceful resolution of the issues surrounding Nagorno-Karabakh.

Mindful of what Jesus taught his disciples when he said: "I was hungry and you gave me food, I was thirsty and you gave me drink, I was a stranger and you welcomed me, I was naked and you clothed me, I was sick and you visited me, I was in prison and you came to me" (*Matthew* 25: 35-36), we ask the faithful of our Churches to open their hearts and hands to the victims of war and terrorism, to refugees and their families. At issue is the very sense of our humanity, our solidarity, compassion and generosity, which can only be properly expressed in an immediate practical commitment of resources. We acknowledge all that is already being done, but we insist that much more is needed on the part of political leaders and the international community in order to ensure the right of all to live in peace and security, to uphold the rule of law, to protect religious and ethnic minorities, to combat human trafficking and smuggling.

The secularization of large sectors of society, its alienation from the spiritual and divine leads inevitably to a desacralized and materialistic vision of man and the human family. In this respect we are concerned about the crisis of the family in many countries. The Armenian Apostolic Church and the Catholic

Church share the same vision of the family, based on marriage, an act of freely given and faithful love between man and woman.

We gladly confirm that despite continuing divisions among Christians, we have come to realize more clearly that what unites us is much more than what divides us. This is the solid basis upon which the unity of Christ’s Church will be made manifest, in accordance with the Lord’s words, “that they all may be one” (*John 17: 21*). Over the past decades the relationship between the Armenian Apostolic Church and the Catholic Church has successfully entered a new phase, strengthened by our mutual prayers and joint efforts in overcoming contemporary challenges. Today we are convinced of the crucial importance of furthering this relationship, engaging in deeper and more decisive collaboration not only in the area of theology, but also in prayer and active cooperation on the level of the local communities, with a view to sharing full communion and concrete expressions of unity. We urge our faithful to work in harmony for the promotion in society of the Christian values which effectively contribute to building a civilization of justice, peace and human solidarity. The path of reconciliation and brotherhood lies open before us. May the Holy Spirit, who guides us into all truth (cf. *John 16: 13*), sustain every genuine effort to build bridges of love and communion between us.

From Holy Etchmiadzin we call on all our faithful to join us in prayer, in the words of Saint Nerses the Gracious: “Glorified Lord, accept the supplications of Your servants, and graciously fulfil our petitions, through the intercession of the Holy Mother of God, John the Baptist, the first martyr Saint Stephen, Saint Gregory our Illuminator, the Holy Apostles, Prophets, Divines, Martyrs, Patriarchs, Hermits, Virgins and all Your saints in Heaven and on Earth. And unto You, O indivisible Holy Trinity, be glory and worship forever and ever. Amen”.

Holy Etchmiadzin, 26 June 2016

His Holiness Karekin II

His Holiness Francis

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԵՒ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ ՖՐԱՆՑԻՍԿՈՍ ՊԱՊԻ
ՀԱՄԱՏԵՂ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐԸ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆՈՒՄ**

Այսօր համայն հայության հոգեւոր կենտրոն Սուրբ Էջմիածնում, մենք՝ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ Ֆրանցիսկոս Պապը, ընծայում ենք մեր մտքերը եւ սրտերը որպէս շնորհակալության տուրք Ամենակարողին՝ պայքարով քայքայված եւ սփոփանքի ու հույսի ծարավով լեցուն աշխարհում շարունակելու եւ մեծացնելու հավատի ու սիրո սերտ կապերը Հայոց Եկեղեցու եւ Կաթոլիկ Եկեղեցու միջեւ՝ փրկության ավետարանական ուղերձի իրենց համընդհանուր վկայությամբ:

Մենք փառաբանում ենք ամենասուրբ Երրորդությանը՝ Հորը, Որդուն եւ Սուրբ Հոգուն, բիրլիական Արարատի երկրում մեկտեղվելու հնարավորությունը մեզ ընձեռելու համար, որը կանգուն է որպէս վկայություն, որ Աստված է միշտ մեր պաշտպանությունն ու փրկությունը:

Գոհունակությամբ ու հոգեւոր ուրախությամբ ենք անդրադառնում, որ 2001 թվականին քրիստոնէությունը Հայաստանում պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակի առիթով Հայաստան այցելեց Սուրբ Հովհաննես-Պողոս Բ. Պապը՝ որպէս Հայ եւ Կաթոլիկ եկեղեցիների եղբայրական ջերմ հարաբերությունների պատմության նոր էջի վկայություն: Մենք երախտապարտ ենք, որ շնորհն ենք ունեցել միասին լինելու Հռոմի Սուրբ Պետրոսի Մայր տաճարում, հանդիսավոր պատարագի ժամանակ, 2015 թ., ապրիլի 12-ին, որտեղ մենք մեր հանձնառությունն արտահայտեցինք հակադարձելու բռնության ու անհանդուրժողականության ցանկացած դրսեւորում՝ վերակոչելով այն, ինչ արդեն հաստատվել էր Հովհաննես Պողոս Բ.-ի եւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից ստորագրված համատեղ հայտարարության մեջ, որ «մեկուկէս միլիոն հայ քրիստոնյաների բնաջնջումն ընդհանրապէս ընկալվում է իբրեւ Ի. դարի առաջին ցեղասպանություն» (Համատեղ հայտարարություն, Գարեգին Բ. եւ Հովհաննես-Պողոս Բ., 27 սեպտեմբերի, 2001 թ.):

Փառք Բարձրյալին, որ այսօր քրիստոնէական հավատը կենսունակ իրականություն է Հայաստանում, եւ Հայոց Եկեղեցին իր լիարժեք առա-

քելությունն է իրականացնում՝ եկեղեցիների միջև տիրող համագործակցության եղբայրական ոգով նեցուկ լինելով հավատացյալներին՝ գորակից, արդար եւ խաղաղ աշխարհի կերտման գործում: Ցավոք, մենք վկաներ ենք մեր աչքերի առաջ տեղի ունեցող մի մեծ ողբերգության՝ անթիվ անհամար անմեղ մարդկանց սպանությունների, Մերձավոր Արեւելքում եւ աշխարհի այլ ծագերում էթնիկ, տնտեսական, քաղաքական եւ կրոնական հիմքերի վրա զարգացող շարունակական բնույթի հակամարտություններով թելադրված տեղահանումների կամ պարտադրված ցավալի ու անորոշ արքտրների: Այդ ամենի արդյունքում կրոնական եւ էթնիկ փոքրամասնությունները դարձել են հալածանքների եւ դաժան վերաբերմունքի թիրախ, այն առումով, որ սեփական կրոնական համոզմունքի համար տատապելը դարձել է ամենօրյա իրականություն: Նահատակները պատկանում են բոլոր եկեղեցիներին, եւ նրանց տառապանքը «արյան էկումենիզմ» է, որը անդրանցնում է քրիստոնյաների միջև առկա պատմական բաժանումները՝ մեզ բոլորիս կոչելով նպաստելու Քրիստոսի առաքյալների տեսանելի միասնականությանը: Մենք, Սուրբ Առաքյալների՝ Պետրոսի եւ Պողոսի, Թադեոսի եւ Բարդուղիմեոսի բարեխոսությամբ, միասնաբար աղոթում ենք, որպեսզի սրտերի փոփոխություն տեղի ունենա բոլորի մեջ, նրանց, ովքեր գործում են այսպիսի հանցանքներ եւ նրանց, ովքեր իրենց դիրքի շնորհիվ կարող են կանգնեցնել բռնությունները: Մենք հորդորում ենք ազգերի առաջնորդներին՝ ունկնդրելու միլիոնավոր մարդկային արարածների կոչին, ովքեր խաղաղություն եւ արդարություն են տենչում աշխարհում, ովքեր հարգանք են պահանջում իրենց աստվածատուր իրավունքների նկատմամբ, ովքեր անհապաղ կարիք ունեն հացի, այլ ոչ թե զենքերի:

Ցավոք, մենք ականատես ենք կրոնի եւ կրոնական արժեքների արմատական դրսեւորումների, որոնք կիրառվում են՝ ատելության, խտրականության ու բռնության տարածումն արդարացնելու համար: Նմանատիպ հանցանքների՝ կրոնական գաղափարներով արդարացումն անընդունելի է, քանի որ «Աստված խոտվության Աստվածը չէ, այլ խաղաղության» (Ա. Կոր. ԺԴ. 33): Ավելին, կրոնական տարբերությունների հանդեպ հարգանքն անհրաժեշտ պայման է էթնիկ ու կրոնական տարբեր համայնքների խաղաղ համակեցության համար: Եվ հենց քրիստոնյա լինելով է, որ մենք կոչված ենք խաղաղության ու հաշտության ուղիներ փնտրելու եւ իրագործելու: Այս իմաստով մենք հուսով ենք, որ Լեոնային Ղարաբաղին վերաբերող հարցերը կգտնեն խաղաղ լուծում:

Մենք հորդորում ենք մեր հավատացյալներին ներդաշնակ կերպով աշխատելու հասարակության մեջ քրիստոնեական արժեքների զորացման համար, որոնք արդյունավոր կերպով նպաստում են արդարության, խաղաղության և մարդկային համերաշխության քաղաքակրթության կառուցմանը
(*Համատեղ հռչակագիր*)

Հաշտության և եղբայրության ուղին բաց է մեր առաջ: Թող Սուրբ Հոգին, ով առաջնորդում է մեզ ամենայն ճշմարտության (հմմտ. Հովհ. ԺՁ. 13), զորացնի ամեն ազնիվ ջանք, որ ուղղված է մեր մեջ սիրո և հաղորդության կամուրջների կառուցմանը
(*Համատեղ հռչակագիր*)

Հիշելով այն ամենը, ինչ Հիսուս սովորեցրեց իր աշակերտներին, երբ Նա ասաց՝ «Ես սոված էի, եւ դուք ինձ հաց տվեցիք, ես ծարավ էի եւ դուք ինձ խմելու մի բան տվեցիք, ես օտարական էի, եւ դուք ինձ ընդունեցիք, ես մերկ էի, եւ դուք ինձ հագցրեցիք, ես հիվանդ էի, դուք ինձ այցելեցիք, ես բանտում էի, եւ դուք եկաք ինձ տեսության» (Մատթ. ԻԵ. 35-36), մենք խնդրում ենք մեր եկեղեցիների հավատացյալներին բացելու իրենց սրտերն ու ձեռքերը՝ օգնելու պատերազմի եւ ահաբեկչության զոհերին, փախստականներին եւ նրանց ընտանիքներին (Համատեղ հռչակագիր)

Հիշելով այն ամենը, ինչ Հիսուս սովորեցրեց Իր աշակերտներին, երբ Նա ասաց՝ «Ես սոված էի, եւ դուք ինձ հաց տվեցիք, եւ ծարավ էի եւ դուք ինձ խմելու մի բան տվեցիք, եւ օտարական էի, եւ դուք ինձ ընդունեցիք, եւ մերկ էի, եւ դուք ինձ հագցրեցիք, եւ հիվանդ էի, դուք ինձ այցելեցիք, եւ բանտում էի, եւ դուք եկաք ինձ տեսության» (Մատթ. ԻԵ. 35-36), մենք խնդրում ենք մեր եկեղեցիների հավատացյալներին բացելու իրենց սրտերն ու ձեռքերը՝ օգնելու պատերազմի եւ ահաբեկչության զոհերին, փախստականներին եւ նրանց ընտանիքներին: Կարեւորվում է մեր մարդասիրության զգացումը, մեր զորակցությունը, կարեկցանքը եւ մեծահոգությունը, որոնք կարող են ճիշտ արտահայտվել միայն առկա նյութական պաշարների անհապաղ եւ գործնական նվիրատվությամբ:

Մենք ընդունում ենք այն, ինչն արդեն իսկ արվում է, բայց պնդում ենք, որ ավելին պետք է արվի քաղաքական առաջնորդների եւ միջազգային կառույցների կողմից, որպեսզի ապահովված լինի բոլորի՝ խաղաղության եւ անվտանգության մեջ ապրելու իրավունքը, պաշտպանված լինի օրենքի գերակայությունը, կրոնական եւ էթնիկ փոքրամասնությունների պաշտպանությունը, կանխված լինեն մարդկային թրաֆիքինգը եւ մաքսանենգությունը:

Հասարակության ստվար հատվածների աշխարհիկացումը, օտարումը հոգեւորից ու աստվածայինից, անխուսափելիորեն հանգեցնում են մարդու եւ մարդկային ընտանիքի ապաստարանից մինչև նյութապաշտական ընկալմանը: Այս առումով մենք մտահոգ ենք շատ երկրներում ընտանեկան կյանքի ճգնաժամով: Հայ եւ Կաթոլիկ եկեղեցիներն ընտանիքի մասին նույն ընկալումն ունեն, որը հիմնված է ազատ կամքով ու հավատարմությամբ ծնված սիրո արդյունք հանդիսացող տղամարդու եւ կնոջ ամուսնության վրա:

Մենք ուրախությամբ արձանագրում ենք, որ չնայած քրիստոնյաների միջեւ առկա բաժանումներին, այն, ինչ մեզ միավորում է, ավելին է, քան այն, ինչ մեզ բաժանում է, որի վրա էլ պետք է կառուցել Քրիստոսի եկեղեցու միությունը, ըստ Տիրոջ խոսքի, որ բոլորը մեկ լինեն (հմմտ. Հովհ. ԺԷ. 21): Վերջին տասնամյակներում մեր եկեղեցիների հարաբերությունները թեւակոխել են որակապես նոր փուլ՝ ամրապնդված լինելով համատեղ աղոթքներով եւ ժամանակակից մարտահրավերներին դիմագրավելու միասնական ջանքերով: Մենք այսօր համոզված ենք այս հարաբերությունների շարունակականության խիստ կարեւորության մեջ՝ երկուստեք առավել խորը եւ վճռական հանձնառությամբ ոչ միայն աստ-

վածաբանական մարզում, այլև աղոթական և գործնական համագործակցությամբ տեղական համայնքներում՝ լիարժեք հաղորդակցություն և միության հստակ արտահայտություններ կիսելու տեսլականով: Մենք հորդորում ենք մեր հավատացյալներին ներդաշնակ կերպով աշխատելու հասարակության մեջ քրիստոնեական արժեքների զորացման համար, որոնք արդյունավոր կերպով նպաստում են արդարության, խաղաղության և մարդկային համերաշխության քաղաքակրթության կառուցմանը: Հաշտության և եղբայրության ուղին բաց է մեր առաջ: Թող Սուրբ Հոգին, ով առաջնորդում է մեզ ամենայն ճշմարտության (հմմտ. Հովհ. ԺԶ. 13), զորացնի ամեն ազնիվ ջանք, որ ուղղված է մեր մեջ սիրո և հաղորդության կամուրջների կառուցմանը:

Սուրբ Էջմիածնից մենք կոչ ենք անում մեր բոլոր հավատացյալներին միանալու մեզ աղոթքով, Սուրբ Ներսես Շնորհալու խոսքերով. «Փառավորյալ Տեր, ընդունիր ծառաներիդ աղաչանքները և ի բարին կատարիր մեր խնդրանքները՝ բարեխոսությամբ Սուրբ Աստվածածնի, և Հովհաննես Մկրտչի, և Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայի, և մեր սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի, և սուրբ առաքյալների, մարգարեների, վարդապետների, մարտիրոսների, հայրապետների, ճգնավորների, կույսերի և Քո բոլոր երկնային ու երկրային սրբերի: Եվ Քեզ՝ անբաժանելի Սուրբ Երրորդությանդ, փառք և երկրպագություն, հավիտյանս հավիտենից, ամեն.»:

Ս. Էջմիածին, 26 հունիսի, 2016 թ.

Նորին Սրբություն Գարեգին Բ. Նորին Սրբություն Ֆրանցիսկոս

